

FOCUS Regionálneho operačného programu:

Mamuty v Hajnačke lákajú Európu

"Starosta a o čo budeme mamuty priväzovať?" - smeje sa z plánov starostu Hajnačky Jozefa Hunyaka suseda zo záhrady pod Hajnackým hradom. Starosta má totiž s obcou Hajnačka veľké plány. Rozhodol sa, že na hradnom kopci urobia expozíciu všetkých nálezov, s ktorými sa pýšia prírodovedecké múzeá a fakulty univerzít vo Viedni, v Budapešti a v Prahe.

Ukradnuté mamuty zo Slovenska

"Pozostatky mamutov a mastodontov sa našli u nás, lenže vtedy bola buď Hajnačka pod správou Viedne, alebo Budapešti, prípadne za spoločného štátu s Čechmi zasa bola pod Prahou," vysvetľuje Jozef Hunyak: **"Už je na čase, aby aj Bratislava niečo z našich nálezov mala."** Preto z Hajnačky poputuje podľa odborného posudku skamenelina ľavej sánky chobotnáča mastodonta z rodu Mammut - nejde o mamuta srsnatého - ktorú vyoral traktorista na hajnackom poli do expozície v hlavnom meste.

Nález má úctyhodných 7 až 10 miliónov rokov, čo je vek, aký si len ťažko môžeme predstaviť. O to je vzácnejší a zaujímavejší pre návštevníkov.

Historický poklad Európy

Nečudo, že odborníci z univerzít z Viedne, z Budapešti a z Prahy doteraz navštevujú slovenskú Hajnačku ležiacu medzi Fiľakovom a Jesenským v rimavsko-sobotskom okrese. Nachádza sa tu totiž unikátna Kostná dolina, ktorá je národnou prírodnou pamiatkou v Chránenej krajinskej oblasti Cerovskej vrchoviny. V Európe ide o známe nálezisko mladotretiohorných kostí tapírov, mastodontov a nosorožcov, ale aj zuby a kosti medveďa, pandy, hyeny, hlodavcov, hmyzožravcov, vtákov, plazov, obojživelníkov, rýb či iných skamenelín. Povedzme si však pravdu, že aj dnes tam žije dosť veľa zveri. Nie je nič zvláštne objaviť vedľa frekventovanej cesty z Lučenca do Fiľakova a ďalej do Hajnačky stádo divých sviň, bocianie páry, či lane pasúce sa vedľa lesa. A nemusíte ani z auta vystúpiť.

V Hajnačke chcú z európskych fondov vybudovať na prístupovej ceste k zrúcaninám hradu expozíciu nálezov pod holým nebom, aby rodáci a návštevníci tohto miesta videli, o čo všetko táto dedinka s tisícdivo obyvateľmi obohatila európske metropoly vďaka tunajším významným nálezom. Aké druhy tu žili v dobe ľadovej.

Tajomná hradná chodba

Hrad sa volá podľa legendy po panovníkovej dcére, ktorá sa zamilovala do majiteľa pevnosti. Ten bol panovníkovým rytierom a krásna Hajnalka pod hradom našla otcov stratený meč, ktorým zabila statného diviaka, čo napadol bezbranné dieťa - pastierika na lúke, pričom ju videl hradný pán a zamiloval sa do nej. Meč našla vďaka zjaveniu víly.

Pravdou je, že na zvláštnej skale nad dedinou stál opevnený tábor už v predkresťanských časoch. A hrad sa prvýkrát spomína podľa listiny z roku 1427. Viackrát ho dobyli Turci, ale nikdy nie na dlhší čas. Bol aj pod správou kráľovskej koruny, ale od 17. storočia už len chátra.

Chodia ho obdivovať turisti z celého sveta a pri významných sviatkoch je hrad nasvietený. Raz sa na ceste k zrúcaninám nešťastne šmykol profesor z univerzity v americkej Virginii. Spadol do šípkového kríka. Vtedy si Jozef Hunyák povedal dosť. Profesorovi trne povyberal v blízkej vínnej pivnici z dlaní a v Hajnačke sa začali realizovať postupne veľkolepé plány. Prvým bola schodná cesta na hrad.

Starosta už plánuje okrem expozície hajnackých paleontologických nálezov z doby ľadovej na hrade postaviť v pozostatkoch pivnice sedenie pre turistov. Opraviť chodník, osadiť lavičky a to všetko z Operačného programu cezhraničnej spolupráce, keďže region Medveš, kde sa hrad nachádza, je na maďarských hraniciach a naši južní susedia ho tiež podporia. Veď región sa volá Medveš podľa množstva tu žijúcich kráľov lesa - medveďov.

Brigádnik Róbert Rác objavil za hradnou bránou tajnú chodbu z hradu po prepadnutí zeminu pri hradnej pivnici. Na európske fondy nedá dopustiť: **"Aspoň je za čo tu postaviť niečo užitočné."** Tajnú chodbu však preskúmať nechce: **"To je práca pre archeológov."** Musí ju však zabezpečiť, aby zatiaľ nelákala miestne deti.

Hasiči pod sopkou

V Hajnačke z Regionálneho operačného programu už stojí nová požiarna zbrojnica, ktorá slúži pre 13 spádových obcí mikroregiónu Medveš. Starostovi Jozefovi Hyunákovi sa tak podaril husársky kúsok, keď obec zamestnáva 24 hodinovú strážnicu s profesionálnymi 14 členmi obecného požiarného zboru vďaka dohode s okresným požiarnym zborom z Rimavskej Soboty. Tí pomáhajú pri záchranárskych prácach v regióne v okruhu 16 kilometrov pre sedem tisíc tunajších žijúcich občanov.

Ak je spustené železničné priecestie, zasahujú aj v Jesenskom, ktoré je vzdialené od Rimavskej Soboty tiež pätnásť kilometrov, ale vtedy sa k nemu hasiči z okresného mesta nedostanú. Hajnačka teda ťaží z centrálného postavenia v regióne.

Starosta pritom rád hovorí o fakte, že jeho obec leží na úpäti sopky, ktorá kedysi náhlým výbuchom pochovala a tak zakonzervovala mamuty na tomto území pred miliónmi rokov. Na stavbu hasičky je hrdý miestny stavebný podnikateľ Ladislav Kovács, ktorý oceňuje fakt, že príležitosť dostali aj miestne firmy: „**Niekedy ma až mrazí, keď vidím, že v regiónoch Slovenska stavajú bratislavské firmy a miestni podnikatelia majú voľné kapacity.**“

Pomoc, keď telo už nepočúva

Ale z Regionálneho operačného programu postavili v Hajnačke aj vlastný Domov dôchodcov sv. Jozefa prestavbou z pôvodnej budovy školy. Jeho kapacita 27 miest slúži občanom celého regiónu. Vďaka pomoci od Maltézskeho rádu získali do domova potrebné polohovateľné posteľe.

Zdravotná sestra Sandra Molnárová hovorí, že pre starých sa snažia „**vymýšľať, čo sa dá, aby ich pobyt tu bol čo najpríjemnejší.**“ Faktom však je, že podľa Sandry Molnárovej, „**naši klienti už veľmi nevládzu, čo sa týka nejakých pohybových aktivít, ale si to nepripúšťajú. Je v tom rozpor, ktorý si nechcú uvedomiť, že duševne by ešte chceli, ale telo ich už nepočúva.**“

V Domove dôchodcov doopatrovali zatiaľ najdlhšie žijúcu rekordmanku regiónu takmer 103 ročnú pani, na ktorú si ošetrovateľka Mária Farkašová z Dubna rada spomína. Bolo vraj s ňou veselo a hoci majú v domove aj nechodiacich pacientov, snažia sa s nimi žartovať a spríjemňovať im každú chvíľu: „**Sadíme im kvietky pred vchod do hriadok a staviame aj máje, lebo naši ľudia pochádzajú z dedinského prostredia a kontakt s prírodou jednoducho potrebujú.**“

Rozšíria, čo je dobré

Starosta Jozef Hunyák dodáva: „**Pre domov seniorov chystáme aj výstavbu parčíka, aby mali ešte krajšie prostredie. Dnes nám už nestačí ani kapacita a tak zariadenie plánujeme rozšíriť, lebo už máme naň čakateľov.**“

Z klientov domova k najzhovorčivejším patrí 83 ročný Valentín Kováč: **„Doma som už sám žiť nemohol. Raz som spadol a trvalo celé hodiny, kým ma našli. Mám tri vydaté dcéry, ktoré majú rodiny a chodia do práce. Lepšie ako tu sa už teda nemá kto o mňa postarať.“**

V domove majú vlastnú práčovňu a kuchyňu. Jej vedúca Agneša Počaiiová si myslí: **„Dnes je už iný životný štýl. Deti sú v robote, nemôžu sa intenzívne starať o svojich starých rodičov. Starý životný štýl, že rodičia žili s deťmi, nahradil už dávno iný. Preto je takéto zariadenie nevyhnutné.“**

V práčovni žehlí pre tridsať ľudí bielizeň Zuzana Donauerová, ktorá chváli fakt, že sa európske fondy darí v Hajnačke využívať: **„Vidno to, celé okolie z toho žije.“**

Potenciál mladých musíme podporiť

Kuchárky v kuchyni Gizela Magová a Eva Molnárová doprajú seniorom päťkrát čerstvú stravu, ovocie celý deň a jedlo sa rozváža aj po obci pre tých, ktorí si už variť každý deň nedokážu.

Podľa slov starostu Jozefa Hunyáka, región okresu Rimavskej Soboty zápasí so Španielskom o najvyššiu nezamestnanosť, ktorá tu na Slovensku presahuje často 27 percent. Preto sa v obci snažia využiť každú príležitosť, aby uspeli so svojimi projektmi. Začínali už po roku 1989. Vtedy si dali za cieľ postaviť kostol, keďže ten starý vyhorel ešte s hradom v roku 1703. Dnešný chrám má dve veže a miestny pán farár Gregor Rydzewski oceňuje schopnosti tunajšej mládeže:

„Tu žijúce deti sú veľmi talentované a vo väčšine majú v sebe vysoký potenciál sa v budúcnosti presadiť.“ Obnovená obec prispieva svojimi pozitívnymi vplyvmi na zdravý vývoj mládeže.

Hajnacká základná škola využíva tiež európske projekty, ako tvrdí jej riaditeľka Ida Kováčsová: ***„Vďaka európskym fondom sme získali modernú počítačovú techniku a interaktívnu tabuľu s dataprojektorom, čo rozvíja schopnosti a zručnosti detí so súčasnou informačnou technológiou.“***

Pekná obec láka k návratom

Žiaci oceňujú najmä fakt, že počítačová učebňa má pripojenie na internet. V miestnej materskej škole preto jej riaditeľka Katarína Miková dúfa, ***„že naše deti budú mať už ľahší život, než sme mali my.“***

Sama má dvadsaťročnú dcéru, ktorá študuje na vysokej škole v Maďarsku a do Hajnačky sa chce vrátiť: **„Urobilo tak už viac mladých ľudí. Mladí podnikatelia si tu stavajú domy a dávajú aj prácu.“**

V obci je výrobná cestovín, stavebné príležitosti, či práce s informačnými technológiami u súkromníkov. Ak má pán farár Rydzewski dobrý odhad, potenciál nemá len mládež, ale celá obec, hoci on sám hodnotí súčasnosť dosť realisticky: **„Finančná situácia celej spoločnosti nie je jednoduchá. Aj z Hajnačky chodia ľudia za prácou do vzdialených regiónov Európy, ale sa aj vracajú, a to je pozitívny trend.“**

Podchytiť rómske nadania

Učiteľka v Materskej škole Agnesa Bašová s deťmi na novom ihrisku za školou oceňuje fakt, že **„ak by sa tu nestavalo z európskych fondov, ťažko by sme obnovili bez finančnej pomoci vzhľad dediny len z vlastných peňazí.“**

K všetkým spomenutým projektom chce starosta Jozef Hunyák pridať aj výstavbu rómskeho komunitného centra, kde sa budú Rómovia vzdelávať, lebo v obci majú početnú a rýchle rastúcu rómsku populáciu: **„Chceme podchytiť ich talenty na pracovné pozície, kde majú šancu sa v únii uplatniť. Okrem opatrovateliek starších ľudí, či upratovačiek, sú Rómky po vyučení výborné kuchárky.“**

Po poslednom pomazaní opäť vstali

Narábať s projektmi EÚ sa naučili v Hajnačke ešte skôr, ako sa SR stala 1. mája 2004 členom únie a to už po roku 1989. Dovtedy nemali v obci poriadny kostol. Vďaka rakúskej katolíckej charite tu za rok aj štyri mesiace postavili dvojvežový chrám, kde dnes pôsobí otec Gregor Rydzewski pôvodom Poliak, ktorý na Slovensku v pastorácii slúži už 21 rokov. Sám je teda príkladom už nového Európana, ktorý je v únii všade doma: **"Raz som spovedal na smrteľnej posteli muža, ktorý nebol na spovedi 60 rokov. O chvíľu z postele vstal a o týždeň už bol sám v kostole na omši,"** usmieva sa skromný kňaz. A ďalší prípad je 92 ročná Hajnačanka, ktorá po poslednom pomazaní tiež zázračne začala chodiť, hoci jedlo jej už nosia z Domova dôchodcov sv. Jozefa, ale rodnú chalupu nechce opustiť, aby ju opatrovali v domove, tak dostáva odtiaľ aspoň jedlo. Kňaza najmä teší, že každou investíciou oživa život v obci.

Starosta Jozef Hunyák sa rád pozerá na dedinu z výšky z hradu, lebo ju má ako na dlani, hoci je rozľahaná, keď niektoré samoty sú od dediny vzdialené až päť kilometrov. V časti Šťavica boli kedysi liečivé kúpele. A aj na tie si v Hajnačke trúfajú, že by ich mohli skúsiť obnoviť, hoci európske fondy na to použiť nemôžu, lebo základy kúpeľov už neexistujú. Iba pramene a tradícia.

Za to stará hradná pivnica postavená na skale ešte môže ožiť aj z európskych peňazí, lebo v nej chcú obnoviť posedenie pre turistov, čo sa sem vyberú, aby si mali kde oddýchnuť.

Práca je najdôležitejšia

Pre marginalizované rómske komunity stavajú obecné byty, lebo ako priznal starosta Jozef Hunyák, v obci vzniká mnoho zmiešaných manželstiev a tento potenciál chcú využiť vytvorením vhodnejších podmienok na život, vzdelávanie, proste na celkovú existenciu občanov. Na samote Gortva, ktorá je súčasťou Hajnačky, ich postavili vďaka Štátnemu fondu rozvoja bývania až dvanásť bytových jednotiek, v ktorých mesačne platia iba sociálne minimum. Tu žijúce rodiny si pochvaľujú

iný štandard bývania s elektrinou a čistou vodou, než aké poznali v rómskych osadách. Samostatné byty postavili aj nad budovou obecného úradu. Takže starosta sa oprávnene chváli, že v obecných bytoch dnes žije 75 občanov.

Karolína Matiová sa teší, že pre ich tri deti **„aj nám tu na Gortve z obce stavajú vlastné detské ihrisko.“**

Jej suseda Nataša Matová zasa rada pochváli, ak je čo: **„Dobré, že to tu urobili aj v škole, že sa kúpili počítače, lebo naše deti potrebujú aj s nimi vedieť robiť.“**

Zhodne konštatujú, že najlepšie by bolo, keby sem aj do takého zapadnutého kúta štátu prišla nejaká práca. Tá je najdôležitejšia. A na ňu musí byť nová generácia čo najlepšie pripravená. A ak sa podarilo vďaka Regionálnemu operačnému programu dotiahnuť prácu do obce v podobe sídla požiarnej stanice, tak sa to časom podarí určite aj vďaka lepšiemu využitiu hradu Hajnačka cez Operačný program cezhraničnej spolupráce možno pri rozvoji miestneho cestovného ruchu, veď mamuty za každým rohom v Európe nik nenájde tak ľahko.

CELKOVÉ NÁKLADY

1 290 498,54 eur

VÝŠKA NENÁVRATNÉHO PRÍSPEVKU

1 213 525,52 eur

ZAČIATOK A UKONČENIE REALIZÁCIE

06/2012 - 06/2013

OS 4 – REGENERÁCIA SÍDEL – INFRAŠTRUKTÚRA NEKOMERČNÝCH ZÁCHRANNÝCH SLUŽIEB

Cieľom opatrenia 4.2. je zvýšenie kvality a bezpečnosti verejných priestranstiev prostredníctvom rekonštrukcie, rozširovania a modernizácie zariadení nekomerčných záchranných služieb vrátane obstarania ich vybavenia.